

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
Інститут педагогіки НАПН України, відділ навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет Харбінський інженерний університет (Китай)
Кіонгінський національний педагогічний університет, м. Інчхон, Республіка Корея
Русенський університет імені Ангела Канчева, Болгарія
Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія
Кагульський державний університет імені Богдана Петричейку Хашдеу, Молдова
Тараклійський державний університет імені Григорія Цамблака, Молдова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю
Університету Ушинського

(6 червня 2022 року, м. Одеса)

Списък на използваните източници:

1. Георгиева Е., Баракова П. 101 въпроса за дублетите в българския език. София: Д-р Петър Берон, 1990. 296 с.
2. Колева Кр. Субстандартна вариативност и кодифицирана дублетност в актуалната българска езикова ситуация. *Стандарт и субстандарт - диахронни и синхронни аспекти*. Резюме /отг. ред. К. Вачкова. Шумен: Унив. изд. „Еп. К. Преславски“. 2005.
3. Нов правописен речник на българския език БАН /отг. ред. В. Станков. София: Хейзъл. 2002. 1069 с.
4. Официален правописен речник на българския език. БАН /отг. ред. М. Бунева. София: Просвета. 2012. 676 с.
5. Попов Д., Симов К., Видинска С. Речник за правоговор, правопис и пунктуация. София: Атлантис КЛ. 1998. 918 с.
6. Правописен речник на съвременния български книжовен език. БАН / отг. ред. Ел. Георгиева, В. Станков. София: БАН. 1983. 930 с.

References:

1. Georgieva, E., Barakova, P. 101 vaprosa za dubletite v balgarskiya ezik. Sofiya: D-r Petar Beron. 1990. 296 s.
2. Koleva, Kr. Substandartna variativnost I kodifitsiarna dubletnost v aktualnata balgarska ezikova situatsiya. *Standart I substandard – diahronni I sinhronni aspekti*. Rezumeta / otg. red. K. Vachkova. Shumen: Univ. izd. “Ep. K. Preslavski”. 2005.
3. Nov pravopisen rechnik na balgarskiya ezik. BAN /otg.red. V. Stankov. Sofiya: Heyzal. 2002. 1069 s.
4. Ofitsialen pravopisen rechnik na balgarskiya ezik. BAN /otg.red. M. Buneva. Sofiya: Prosveta. 2012. 676 s.
5. Popov, D., Simov, K., Vidinska, S. Rechnik za pravogovor, pravopis I punktuatsiya. Sofiya: Atlantis KL. 1998. 918 s.
6. Pravopisen rechnik na savremenniya balgarski knizhkoven ezik. BAN / El. Georgieva, V. Stankov. Sofiya: BAN. 1983. 930 s.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ У РІЗНОВІКОВИХ ГРУПАХ

Маліновська Наталія Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет (Україна)

Анотація. У статті розглянуто специфіку підготовки майбутніх вихователів до здійснення освітньо-мовленнєвої діяльності з дітьми різновікової групи. На основі аналізу наукових джерел з проблеми дослідження виділено такі компоненти в структурі готовності майбутніх вихователів до розвитку мовлення у групах з різновіковим складом дітей: мотиваційний, інформаційно-теоретичний, діяльнісний.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вихователі, розвиток мовлення, різновікова група, групи з різновіковим складом дітей.

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SPEECH IN THE DIFFERENT AGE GROUPS

Malinovska Nataliia Vasyliivna, Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Associate Professor,
Rivne State University of the Humanities (Ukraine)

Annotation. Article considers the specifics of preparing future teachers for educational and speech activities with children of the different age groups. Based on the analysis of scientific sources on the research problem, the following components are identified in the structure of readiness of future teachers for speech development in groups with different age groups of children: motivational, information-theoretical and activity-based.

Key words: professional training, future educators, speech development, different age group, groups with different age composition of children.

Соціально-економічний розвиток Української держави, євроінтеграція наукового простору та модернізація системи вищої педагогічної освіти актуалізують проблему підготовки фахівців дошкільного профілю нової формації, які б характеризувалися високим рівнем професіоналізму, творчою активністю, педагогічною культурою, конкурентоспроможністю.

У сучасних наукових дослідженнях, які присвячені вивченню професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, проблема процесу професійного становлення здобувачів вищої освіти розглядається за такими напрямками: формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та особливості організації професійно-педагогічної підготовки (О. Браславська, А. Грітченко, В. Коваль, О. Комар, В. Кузь, А. Ліненко, М. Мартинюк, Є. Починюк, С. Сисоєва, Т. Танько, С. Ткачук, Л. Хомич, С. Шандарук та ін.); удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голота, Г. Грама, Т. Жаровцева, Л. Загородня, Л. Зданевич, Н. Денисенко, І. Дичківська, Є. Карпова, І. Княжева, І. Луценко, Н. Лисенко, М. Машовець, В. Несеренко, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

У працях М. Заячківської, С. Литвиненко, І. Підліпняк проаналізовано теоретико-методичні підходи до професійної підготовки фахівців до роботи з різновіковим складом дітей.

Метою статті є висвітлення підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку мовлення дітей різновікової групи.

Аналіз наукових досліджень переконає в тому, що проблема навчання рідної мови у групах з різновіковим складом дітей має вирішуватися у комплексі: і в аспекті розроблення методики організації освітньо-мовленнєвої діяльності з дітьми різновікової групи, і в аспекті професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю [1; 3].

У контексті запропонованих науковцями визначень поняття «підготовка майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей різновікової групи» трактуємо як складний динамічний процес формування знань, умінь, професійних і особистісних якостей, які необхідні здобувачеві вищої освіти – майбутньому вихователю – для ефективного здійснення процесу навчання рідної мови у групах з різновіковим складом дітей, кінцевою метою якого постає сформованість у нього готовності здійснювати освітньо-мовленнєву діяльність у різновіковій групі.

Мотиваційний компонент готовності майбутніх вихователів до професійно-мовленнєвої діяльності включає позитивну мотивацію до майбутньої професійної діяльності; наявність потреби у переведенні теоретичних знань на рівень практичних умінь; збігання особистісної мотивації із соціально значущою.

Інформаційно-теоретичний компонент готовності майбутніх вихователів до професійно-мовленнєвої діяльності є інтегрованою системою знань (психолого-педагогічних, фахових) про сутність роботи вихователя різновікової групи, про загальнопедагогічні та специфічні форми і методи навчання рідної мови у групах з різновіковим складом дітей.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх вихователів до професійно-мовленнєвої діяльності передбачає здатність до застосування професійних умінь (гностичних, проєктувальних, організаторських, дослідницьких, інформаційно-аналітичних, оцінно-результативних), необхідних для продуктивної професійної діяльності.

Усі компоненти готовності майбутніх вихователів до професійно-мовленнєвої діяльності взаємопов'язані між собою і взаємозумовлені.

Курс «Дошкільна лінгводидактика» є складовою дисциплін нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань професійної підготовки бакалаврів дошкільної освіти у сфері комунікативно-мовленнєвої діяльності дитини дошкільного віку: оволодіння системою знань, необхідною для виховання мовленнєвої особистості дитини, своєчасного та ефективного опанування мовлення, як вагомим досягненням дошкільного дитинства, для здійснення комунікативно-мовленнєвої діяльності; оволодіння дитиною літературними нормами і культурою мовлення та спілкування.

Метою викладання навчальної дисципліни «Дошкільна лінгводидактика» є психолого-педагогічна і методична підготовка майбутніх фахівців до професійно-мовленнєвої діяльності відповідно до стандартів вищої освіти та Базового компонента дошкільної освіти України.

У процесі вивчення дошкільної лінгводидактики здобувачі вищої освіти вивчають тему «Навчання рідної мови у групах з різновіковим складом дітей». Її опанування ґрунтується на знаннях, які вони здобувають під час викладання дошкільної педагогіки, психології дитячої, фахових методик. Реалізація міжпредметних зв'язків таким чином сприятиме систематизації, глибини і міцності знань майбутніх вихователів, забезпеченню наскрізного застосування цих знань, умінь і навичок у професійно-мовленнєвій діяльності в умовах різновікової групи. Важливим у цьому контексті є також застосування викладачем нестандартних лекцій з використанням навчального матеріалу інтегративного характеру, моделювання навчальних ситуацій, самостійної роботи творчого характеру, методів активного навчання [4].

Особливого підходу в групі з різновіковим складом дітей вимагає організація занять з розвитку мовлення. Майбутні вихователі повинні добре орієнтуватися у тому, які мовленнєві заняття можна провести з усією групою (але з різним програмним змістом), а які окремо з кожною підгрупою [2].

Так, з усією групою проводять бесіди за змістом сюжетних картин, узагальнювальні бесіди як самостійне заняття, навчання розповідей за змістом знайомих картин, читання художніх творів, розповідання казок і бесіди за їх змістом, спостереження, екскурсії-огляди у межах закладу дошкільної освіти, дидактичні ігри з наочністю. Вихователь першими залучає до роботи дітей молодшої підгрупи. Діти середньої і старшої підгруп виконують у цей час самостійну роботу, а потім долучаються до заняття.

Тільки з дітьми старшої групи проводять такі заняття: екскурсії за межі закладу дошкільної освіти, словесні дидактичні ігри, етичні бесіди, бесіди про письменників, переказ художніх творів, навчання різних видів творчих розповідей, навчання елементів грамоти. У цей час діти молодшої підгрупи працюють за програмою з образотворчої діяльності або займаються з помічником вихователя в освітньому просторі дитячої книги. Заучування віршів проводять з кожною підгрупою окремо.

Кожна підгрупа на мовленнєвому занятті працює за вимогами програми відповідної групи з обов'язковим дотриманням часу тривалості заняття (молодша група – до 15 хв., середня – до 20 хв., старша – 20-25 хв.). Якщо закінчився час молодшої підгрупи, діти залишають заняття і йдуть гратися з іграшками в ігровий куточок (або на прогулянку з помічником вихователя). З дітьми середньої групи заняття продовжується (до 20 хв.) і завершується з дітьми старшої групи.

Поділяємо міркування І. Луценко щодо методичних принципів організації професійно-мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми. На нашу думку, їх потрібно враховувати майбутнім фахівцям дошкільного профілю і в налагодженні професійно-мовленнєвої взаємодії вихователя з дітьми різновікової групи. Серед них провідними є:

- ✓ гуманізація комунікативних настанов педагога;
- ✓ задоволення потреби дітей у спілкуванні, розвиток мотивів спілкування, інтересів;
- ✓ досягнення особистісно розвивального ефекту в процесі мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми; приклад товариськості і рівноправності, конструктивна позиція у спілкуванні;
- ✓ діалогічна орієнтація у спілкуванні і діалогічність мовлення педагога, добір оптимальних мовленнєвих норм;

- ✓ дотримання професійної і мовленнєвої етики; встановлення емоційної довіри і підтримання позитивної атмосфери спілкування;
- ✓ пом'якшення, зняття, компенсування засобами педагогічного мовленнєвого впливу емоційної напруги, дії на дітей стресогенних чинників;
- ✓ врахування індивідуальних особливостей і ситуативного стану дитини у процесі професійно-мовленнєвої взаємодії [3].

Перебування дітей у різновіковій групі за умови вдалого педагогічного керівництва позитивно позначається на розвитку їхнього мовлення.

Діти молодших підгруп завдяки здатності до наслідування легко переймають нові слова, засвоюють словесні звороти і форми мовлення. Вихователь повинен пам'ятати, що молодші діти краще сприймають мовлення, звернене до кожного з них. Тому впродовж дня необхідно широко використовувати індивідуальне спілкування, насамперед, з дітьми молодшої підгрупи.

Діти молодшого дошкільного віку охоче спілкуються зі старшими дітьми (ставлять запитання, просять розповісти чи показати тощо). Вихователь повинен спрямовувати молодших дітей на таке спілкування. Якщо дитина молодшої підгрупи звертається із запитанням до педагога, в окремих випадках її можна відіслати до старшої дитини: «А ти підійди, будь ласка, до Олі і попроси: «Оле, зав'яжи, будь ласка, мені шнурівку», або «А ти підійди, будь ласка, до Сергійка і запитай».

Особливого значення для молодших дітей набуває наслідування старших у засвоєнні формул мовленнєвої етикету. Малюки забувають вживати такі слова, як «дякую», «будь ласка», «вибач», «доброго ранку», «до побачення». За завданням вихователя діти старшої підгрупи систематично нагадують молодшим про потребу вживання ввічливих слів, повторюючи їх при кожній нагоді. Вихователь доручає також дітям старшої підгрупи виправляти граматичні помилки, яких припускаються діти молодших підгруп, вправляються з ними у правильній звуковимові. Під час заняття діти молодших підгруп мають можливість чути мовні відповіді старших і наслідувати їх. Подекуди діти старшої підгрупи самі можуть припускати окремі помилки, які наслідують молодші діти. Тому вихователів треба дуже уважно стежити за правильністю мовлення старших дітей і негайно виправляти їхні помилки (найкраще в присутності молодших дітей) [2].

Перебування в групі з дітьми різного віку позитивно впливає на розвиток мовлення старших дітей, які відчувають відповідальність перед меншими. Діти розуміють, що вони є авторитетом для молодших, зразком для наслідування, що малюки заздять їхнім умінням і знанням.

У вільний від занять час вихователь доручає дітям старшої підгрупи розповісти молодшим казку, прочитати вірш, пояснити ілюстрації у книжці, загадати загадку, що створює сприятливий ґрунт для мовленнєвої активності старших дітей, розвитку їхнього розмовного і зв'язного мовлення.

В умовах різновікової групи для старших дітей спілкування з молодшими є своєрідною «школою» гуманізму, в якій вони вчаться турботливого ставлення і любові до інших людей, проявляють увагу до молодших [5].

Для розвитку спілкування дітей великого значення мають прогулянки, під час яких створюють сприятливі умови для виникнення розмов між дітьми. Отримані на прогулянках враження активізують мовлення дітей, розвивають їхню допитливість, сприяють зближенню.

У процесі організації ігрової діяльності старшим дошкільникам дають можливість гратися з ровесниками, тому що постійні ігри з молодшими дітьми можуть небажано вплинути на розвиток старших, призвести до обмеження їхніх інтересів, збіднення сюжетів ігор. Водночас старшим дітям доручають організовувати ігри молодших дітей.

Важливо також організовувати спілкування дітей у процесі виконання нескладних трудових дій, коли праця дітям буде спільною і корисною для інших (чергування, трудові доручення, ремонт книжок, іграшок). Для самообслуговування, прибирання іграшок, шафок для одягу тощо доцільно об'єднувати маленьких дітей зі старшими, враховуючи їхню організованість, охайність, сформованість у них трудових умінь.

Позитивному мовленнєвому спілкуванню дітей різновікової групи допомагає організація різноманітних спільних розваг.

Таким чином, розвиток мовлення дітей у різновікових групах залежить від професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, яка визначається наявністю у них необхідних теоретико-методичних знань, відповідних умінь і навичок, особистісних якостей та здібностей.

Список використаних джерел:

1. Анішук А. В. Мовленнєва компетентність як складова професійної підготовки фахівців дошкільного виховання. Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2004. № 4. С.62-65.

2. Алла Богуш, Наталія Маліновська. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього та дошкільного віку. Підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Київ: Видавничий Дім «Слово, 2021. 336 с.

3. Луценко І. О. Підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Наука і освіта. 2014. № 10. С. 123-127.

4. Марчук Оксана, Мельничук Лілія, Шкабаріна Маргарита. Професійна підготовка майбутніх педагогічних працівників у сфері дошкільної освіти до роботи з дітьми у різновіковій групі. Нова педагогічна думка. 1 (105) 2021. С. 115-119.

5. Підлипняк І. Ю. Професійна підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах різновікової групи: історія та сучасність. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. 2019. № 5. С. 192-195.

References:

1. Anishchuk, A. V. Speech Competence as a Component of Professional Training of the Preschool Education Specialists. Scientific notes of the M. Gogol National State University. Psychological and Pedagogical Sciences. 2004. № 4. pages 62-65.

2. Alla Bogush, Nataliia Malinovska. Methods of Speech Development and Teaching the Native Language of Children of the Early and Preschool Age. Textbook for students of pedagogical colleges of specialty 012 Preschool Education. Kyiv: Slovo Publishing House, 2021. Page 336.

3. Lutsenko, I. O. Preparation of the Future Educators for the Organization of Communicative and Speech Activity of the Older Preschool Children. Science and education. 2014. № 10. Pages 123-127.

4. Marchuk Oksana, Melnychuk Liliya, Margaryta Shkabarina. Professional Training of the Future Teachers in the Field of Preschool Education to Work with children of the different age groups. New Pedagogical Thought. 1 (105) 2021. Pages 115-119.

5. Podlipnyak, I.Y. Professional Training of the Future Educators to Work with Children in Conditions of the Different Age Groups: History and Modernity. Scientific notes. Series "Psychological and Pedagogical Sciences". Mykola Gogol Nizhyn State University. No. 5. Pages 192-195.